

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

ДІНИ КОНВЕРСИЯНЫҢ ТИПТЕРІ МЕН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРТКІЛЕРІ**Қалдарбек Ғабит Ерланұлы**gabit.kaldarbek@bk.ru

Қазақстан, Астана, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Дінтану кафедрасы, «Дін психологиясы» мамандығының магистранты

Ғылыми жетекші: Малғараева З. Б.

Діни конверсия мәселесі көбінесе психология, әлеуметтану, философия, теология, мәдени антропология сияқты көптеген пәндердің зерттеу тақырыбына қазіргі таңда айналып отыр. Діни конверсия зерттеушінің көзқарасына түскен себептерге, белгілерге, конверсия нәтижелеріне байланысты әр түрлі формада түсіндіріледі және бұл құбылысты зерттеудің негізгі бағыты оның ғылыми саласының өкілі жұмыс істейтін таңдалған теориялық тұжырымдамалар болып табылады. Діни конверсияны зерттеуде американдық және Еуропалық ғылыми дәстүрдің өкілдері үлкен нәтижелерге қол жеткізді, олардың арасында конверсия контекстінде діндарлыққа бірінші болып жүгінген американдық психолог Уильям Джеймс, ол конверсияға келесі анықтама береді: "конверсия, қайта туылу, рақым мен сенімге ие болу, ішкі бейбітшілікке қол жеткізу – мұның бәрі баяу немесе кенеттен болатын процесті білдіретін өрнектер, олар бөлінген және өзін лайықсыз және бақытсыз деп санайтын жан ішкі бірлестікке, өзінің әділдігінің санасына және бақыт сезіміне келеді: ол діни тәжірибелер ашқан шындыққа деген сенімінде берік тірек табады" [1].

Діни конверсияның тағы бір моделіне тоқталу керек, ол бүгінде діни конверсияны зерттеушілер арасында танымал болған – конверсия моделі Льюис Рэмбо, Сан-Францискодағы теологиялық семинарияның дін психологиясының профессоры, конверсияны уақыт ұзақтығымен сипатталатын және контекстік сипаттағы процесс ретінде қарастырады. Льюис Рэмбонның пікірінше, діни конверсияға Діни конверсия қарым-қатынас жүйесінің аумағында болады және сондай-ақ күту мен іс-әрекеттер жүйесінің өзіне кері әсерін тигізеді. Осыған байланысты психолог бұл құбылысты "адамдардың, оқиғалардың, идеологиялардың, институттардың, күтулердің, бағдарлардың динамикалық өрісінде болатын діни өзгеріс процесі" деп анықтайды. [2] Л. Рэмбо діни конверсияны дінді қабылдаушы бастан кешіретін кезеңдерді кезең-кезеңімен талдау арқылы қарастырады. [3]

1. "Контекст" кезеңі белгілі бір аумақтағы экономика, саясат, дін саласындағы макроәлеуметтік құбылыстарды қамтиды. Қоғамдағы басым дінді, әлеуметтік институттарды ескеру, сондай-ақ тұлғаның субъективті факторларын (мотивация, діни тәжірибе және т.б.) ескеру маңызды.

2. Л. Рэмбо "дағдарыс" кезеңіне адамның бұрынғы өміріне күмән келтіретін шиеленіс пен тәжірибе кезеңін жатқызады. Осы қиын тәжірибе кезеңінде құндылық көзқарастары мен бағдарларын, жеке тұлғаның қалыптасуын және т.б. бұзатын әртүрлі қиын өмірлік жағдайлар бар.

3. Діни көзқарасты қалыптастыру жолындағы маңызды процесс - рухани ізденістер белсендірілетін "іздеу" кезеңі. Осы кезеңде әлемнің діни бейнесін, сенім категорияларындағы көзқарастарды, мүмкін дүниетанымдардың бірі ретінде қабылдау қалыптасады.

4. Негізгі кезең - болашақ конвертит пен жаңа діни қауымдастық өкілінің алғашқы байланысымен, сондай-ақ дінді жеткізетін адаммен (уағызшымен) кездесудің алғашқы тәжірибесімен сипатталатын "соқтығысу".

5. "Интеракция" - адам өмірінің діни құрамдас бөлігінің мазмұнды жағын қамтитын діни конверсия жолындағы бай кезең. Ең алдымен, бұл діни қоғамдастық өкілдерімен өзара әрекеттесу арқылы көрінеді, нәтижесінде адамның дін догмалары, өмір салты, діни топтың салттық құрамдас бөлігі туралы хабардарлығы артады, сонымен қатар алынған әлеуметтік рөлге сәйкес келетін нормативтік көзқарастар игеріледі;

6. "Міндеттеме" - бұл дінді қабылдаушының шешуші таңдау қажеттілігімен соқтығысу кезеңі, сондай-ақ осы таңдау туралы көпшілік алдында куәлік беру, бұл кейіннен нақты міндеттемелерді қабылдауды талап етеді;

7. Ең ұзақ және соңғы кезең - бұл "себеп-салдар", мұнда адам өмірінің барлық аспектілері өзгеріске ұшырайды, ал дінді қабылдаушы өзінің діни тәжірибесінің салдарын түсініп, бағалай алады.

Діни конверсияны зерттеушілер көбінесе конверсияның соңғы сатысымен - салдарымен жұмыс істеуге мәжбүр. Л. Рамбо конверсия моделінің артықшылығы мынада: конверсия процесі ұзақ сызықтық емес процесс ретінде ұсынылған, ол өзінің дамуында бірнеше кезеңдерді қайталай алады, кейбіреулерін өткізіп жібереді, бұл жаңа дінді қабылдау жолында адамның динамикалық, сенімсіз күйін көрсетеді.

Ендігі кезекте Льюси Рэмбо ұсынған адамның діни конверсия жасауындағы бірнеше себеп-салдар түрткілерін қарайтын боламыз. Ол атап өткен бірінші мотив бұл "діннен шығу" - діни дәстүрден немесе оның сенімдерінен бас тарту, содан кейін діни қауымдастықтан шығу. Біз конверсияның бұл түрін таңқаларлық деп атай аламыз, бұл құбылысқа бергіміз келетін этикалық реңктерге байланысты. Кейбір жағдайларда біз діннен "бас тарту" немесе "шығу" туралы ақырын айта аламыз. Бірақ діннің өзі тұрғысынан сенімнен шығу дәл діннен шығу әктісі болады, біз бұл сәтті барлық байыптылықпен қабылдауымыз керек, өйткені кейбір діни жүйелерде діннен шығудың салдары тек әлеуметтік айыптау ғана емес, сонымен бірге өлім де болуы мүмкін. Қазақстандық контекстті ескере отырып, біз адамдарды діни негізде қандай да бір қудалау мен кемсіту туралы нақты айта алмаймыз. Бірақ, соңғы жылдары Қазақстандағы халықаралық терроризм мен осыған байланысты оқиғаларды ескере отырып, діни конверсия қабылдауға аса мұқият болу керек, бірақ діни емес құндылықтар жүйесін қабылдау да маңызды болуы мүмкін. Осылайша, конверсияның бұл түрі діни конверсия процесінің алғашқы қадамы болып табылады, өйткені жаңа дінді қабылдау үшін ескіден кету немесе бас тарту керек. Яғни өзінің ұстанып жүрген дінін тәркі етіп, жаңа дінді қабылдау болып саналады.

Екінші мотив топтамаларын Льюси Рэмбо кең ауқымды түрде баяндайды:

Депрограммалау - кейде адамдарды культ ретінде қарастырылатын діни ағымдардан айырбастау үшін қолданылатын әдісті мәжбүрлі деконверсия немесе мәжбүрлі діннен шығу нысаны ретінде қарастыруға болады. Деконверсия ұғымын теология мен психология тұрғысынан қарастыру өте маңызды. Адамды сенімнен шығару - бұл адамдардың жаны үшін күрес болғандықтан, бұл фактор адамның сенімде қаншалықты болғанына ғана емес, көбінесе адамның әлеуметтік-экономикалық жағдайына да байланысты. Діннен шығу осы типологияға енгізілген, өйткені сенімнің жоғалуы немесе діни қауымдастықтан кету жеке және ұжымдық түрде, әсіресе қазіргі жағдайда конверсияның маңызды түрі болып табылады.

Интенсификация - бұл конверт бұрын, мүмкін ресми немесе бейресми түрде болған сенімге қайта міндеттеме. Бұл діни тәжірибені ұстанушылар, мысалы, өмірдегі қиындықтар немесе жақындап келе жатқан өлім нәтижесінде пайда болған кезде болады. Қазақстандық контексте бұл өте жиі кездесетін мысал, тиімді конверсия деп айтуға болады. Өйткені Кеңес дәуірінде дін тұрмыстық қызметке ауыстырылды. Коммунистік өзін-өзі анықтауда сәйкестіктің белгілі бір көрсеткішінің рөлін атқара бастады. Қазіргі уақытта бұл тұрмыстық дін алдыңғы қатарға шығады, оны біз қазақтардың исламға, орыстардың православие дініне, поляктар мен немістердің католицизмге, лютеранизмге және баптизмге оралуының мысалынан көре аламыз. Бұл кеңестік дәуірдегі берілген халықтардың сенімге деген қайта міндеттемесі деп айта аламыз бірақ тіпті өз діндерін жасырын ұстанды. Кейбір жағынан олар тіпті зейнетке шыққандарға немесе билік құрылымдарының күдігі аз адамдарға дінді сақтау үлесін қалдырып, олардан алыстап кетті. Сонымен қатар қазіргі таңда ресми немесе бейресми түрде діни конверсия жасап жатқан жастардың саны аз емес, себебі зерттеушілердің ақпараты бойынша діни конверсия жасайтын жас көбінесе 15-25 аралықтарында орын алады. Әлеуметтік желілерде өзінің діни позициясы, отбасысы, достары арасындағы діни позициямен мүлдем сай келмейтін жағдаяттар бұл – бейресми, яғни жасырын конверсия жасау болып саналады.

Тиістілік - бұл жеке тұлғаның немесе топтың конверсиясы, себебі кез-келген діни міндеттеменің болмауы немесе аз болуы діни қауымдастықта. Интенсификация ұғымына қарама-қарсы, осы типте конверсиялар дінді таңдау дінге қайта оралу емес керісінше, жаңа діни сәйкестікті іздеу. Бұл іздеу көбінесе жаңа діни деп аталатындарға ауысу Бірігу шіркеуі, кришнаизм және христиан сияқты қозғалыстар харизматикалық қозғалыстар. Көптеген жаңа діни дінге бет бұрғандар қозғалыстар кез-келген дінмен немесе мүлдем емес, әлсіз анықталады олардың діни байланыстары бар, сондықтан бұл жағдайлар күшті діни конверсия процесін жеңілдетіңіз.

Институционалдық конверсия, жеке тұлғаның ауысуын білдіреді немесе топтар бір діни қауымдастықтан екіншісіне, бірақ бір діни дәстүр шеңберінде қалуы. Мысал ретінде баптизмнен ауысуды келтіруге болады протестантизмдегі пресвитериан шіркеуі. Бұл процесс әлеуметтанушылар "конфессиялық" деп аталады "ауысу", болуы мүмкін "туыстық" шіркеудің әдеттегі жақындығында.

Дәстүрлерді конверсиялау - конверсияның бұл түрі ең көп таралған, барлық түрлердің арасында олардың жылдамдығы мен түрлендірілгендер саны бойынша масштабты кең. Бұл конверсияның түрі, этникалық ауқымдағы діндер арасында сенушілердің өзгеруін білдіреді. Өзінің дүниетанымын, салттық көзқарасын өзгерту жүйелер, символизм және өмір, бұл жиі кездесетін күрделі процесс бұл мәдениетаралық байланыстар мен қақтығыстар аясында болады. Мұндай жағдайлар қоғамның даму тарихында кез-келген уақытта орын алды. Әсіресе Х, ХІХ және ХХ ғасырларда, бұған көптеген адамдар қатысқан кезде еуропалық отаршылдық саясатына байланысты конверсия түрі. Дәуірден бастап Кәпірлерге қарсы крест жорықтары мен жиһад, конверсиялар өте үлкен масштабта, тіпті бір жерде зорлық-зомбылық әдісімен де орын алған болатын.

Түрлендіру процестерінің әртүрлілігіне тағы бір көзқарас сипатталған Джон Лофланд пен Норман Сконовд.[4] Олар тұжырымдаманы ұсынды оқиғаларды анықтауды көздейтін түрлендіру мотивтері өтініштің әр түрін ерекше етіп жасаңыз. Мотивтердің бұл ұғымы мыналарды біріктіреді өзіне объективті "ғылыми" Жаңа конверсияның субъективті тәжірибесі қараңызшы. Лофланд пен Сконовд діни конверсиялар мүмкін деп санайды әр түрлі жағынан қарастырылуы керек.

Мотивтердің алты түрі ұсынылады: интеллектуалды, мистикалық, эксперименттік, сезімтал, жандандыратын және мәжбүрлі. Әрбір түрткілерді бағалау үшін, әлеуметтік қысым, потенциалды конверсия, конверсия жасалған уақыт аралығын анықтау, сондай-ақ бақылау және сенушілердің эмоционалды козу деңгейін қарастыру қажет.

Интеллектуалды қарым қатынаста адам діни және рухани кітаптар іздейді. Теледидар, мақалалар, дәрістер және басқа құралдар арқылы білім бұқаралық ақпарат құралдары, бұл әлеуметпен байланысы жоқ. Адам баламаларды белсенді түрде іздейді және зерттейді. Сенім әдетте діни рәсімдерге белсенді қатысуға және мүшелікке дейін пайда болады діни қауымға. Бұл конверсия адамдарға көбірек тән заттарға ұтымды көзқарасқа бейім. Діни білімді іздеу адам-бұл негіз құраушы нәрсе, ол әрқайсысына тән және кез-келген адам қандай-да бір таңдау жасамас бұрын қалай байқауға болады діндер оның баламаларды зерттегенін айтады, бірақ барлық жауаптарды бірінен тапты жалғыз. Бұл конверсия мотиві жеке тәжірибеге байланысты айырбасталатын, бірақ ең қиыны - конверсияның бар-жоғын анықтау шынында да интеллектуалды немесе қоршаған ортаның әсері адам қоғамы. Бұған біз таза түрде мүмкін емес деп қосуға болады бұл мотивті негізгі деп санауға болмайды, өйткені адам мүмкін емес қоғамнан өшіру және қоршаған ортаның әсері әлі де маңызды, адам өз ортасында кездескен нәрсені зерттейтіндіктен, ол туыстары, достары немесе миссионерлердің әрекеттері.

Үшінші мотив, эксперименттік түрлендіру, үлкен еркіндікке байланысты ХХ ғасырдағы конверсия бағыты діндер мен көптеген қол жетімді діни бағыты болды. Эксперименттік түрлендіру діни қозғалыстардағы белсенді зерттеуді қамтиды. Потенциалды конверсияның өзіндік ерекшелігін орнату мысалы: "маған көрсет", негізінен: "Мен мұны қарастырамын және ол маған қандай рухани пайда әкелетінін көрсету". Көптеген діни ұйымдар бұл мотивті қолдайды. Потенциалды түрлендірушілерге ештеңе ұсынылмайды

сеніммен қабылдаңыз, бірақ догматикалық және салттық бөлікті үйренуге тырысыңыз, өзіңіз үшін және жүйенің шын екенін анықтаңыз. Бұл түрі өте жақсы, діннің тұтынушылармен қалай қатар өмір сүре алатындығын білдіреді. Мұндағы «дін» адамдар сатып алатын тауардың бір түрі секілді жетістікке жету мақсатынан айырмашылығы, осы әлемде өз пайдасы үшін трансцендентальды Құдайды айырбастауға тырысады, дін өмір сүрудің философиялық жүйесі ретінде, көзқарастар нормасымен бұл әлемде жетістікке жетуге көмектеседі.

Төртінші мотив - сезімтал. Басында ол Джон Лофланд пен Родни Старк "Әлемнің Құтқарушысы болу" эссесінде анықталған болатын [5]. Бұл мотив тұлғааралық байланысты баса көрсетеді, маңызды конверсия процесінің факторы. Бұл негізінен "махаббатпен бомбалау" терминімен айтылады. Адам белгілі бір нәрсені іздегенде оның рухани ұмтылыстарына арналған рухани азық немесе әлеуметтік байланыс іздейді, ол өзін қауіпсіз сезінетін қоғам ретінде көргісі келеді. Бұл мотив – әлеуметтік дағдарыстар байқалатын қоғамдарда өте кең таралған. Қазақстанда Кеңес Одағы ыдырағаннан кейінгі кезеңде бұл айқын көрінді.

Қайта өрлеу - бесінші мотив. ХІХ-шы ғасырға қарағанда ХХ-шы ғасырда аз байқалады, конверсияның бұл түрі жеке тұлғаны айырбастауға арналған тобыр әсері. Мысалы, діни қауымдастықтағы кездесулер эмоционалды күшті музыкамен өтеді, өйткені оның басты құндылығы Қасиеттілікті сезіндіру. "Көпшіліктің әсерін" бағаламаңыз немесе транс күйіне енгізетін дыбыстар мен әрекеттердің әсері. Мирче Элиаде мысалы, ол салттық музыка туралы катализатордың бір түрі ретінде қасиетті тәжірибе рәсімге қатысушыларға рухани және әлемге енуге және сезінуге көмектесетінің айтты [6]. Кейде адамдардың топтық қысымынан басқа отбасы мүшелері мен достары тікелей көмек көрсету үшін потенциалды конверттің әсері қосылады.

Конверсияның алтыншы мотиві - мәжбүрлі. Мұндай түрлендіру нақты жағдайлардың болуы қажет, Лофланд және Сконовд конверсияның бұл түрі салыстырмалы түрде сирек кездеседі деп санайды. "Сананы улау, мәжбүрлі сендіру, "ойлауды түзету" және бағдарламалау [7]. Тамақ пен ұйқының болмауы адамды қабілетсіз етеді, бұл дегеніміз қысымға қарсы тұру, идеологиядан бас тарту және бағынуға алып келеді. Қорқыныш, физикалық азаптау және психологиялық қысым көрсету басқада түрлерін қолдану арқасында, адам өмірін бақылауға алу оңай әрі тез жүзеге асады. Бұндай түрді мәжбүрлі конверсияны Роберт Джей Лифтон "Сананы улау технологиясы" атты кітапта сипаттаған. Бұл жұмыста Қытай тәжірибесі сипатталған, күдікті адамдар болған кезде келіспеушіліктермен күресу мемлекетке қарсы қызмет қамауға алынды және қолданылды белгілі бір психологиялық технологиялар. Олар психологиялық тұрғыдан ұшырады және физикалық зорлық-зомбылық, қытайлықтарға толығымен адал болу мақсатында коммунистік Үкіметке. Өтініштің бұл түрі мынаны білдірмейді айырбасталатын және зорлық-зомбылықты білдіретін жеке таңдау адамның дүниетанымының өзгеруі.

Қорыта жазғанда, бұл жұмыс діни конверсия контекстіндегі әлеуметтік сәйкестіктің трансформациялық өзгерістерін зерттеуге арналған. Діни конверсия феномені-терең эмоционалды тәжірибелермен және құндылықтар жүйесінің өзгеруімен бірге жүретін сенімсіздіктен сенімге ауысу немесе бір діннен екінші дінге ауысу түріндегі діндарлықты өзгертудің ұзақ процесі. Жұмыста әлеуметтік сәйкестікті зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздері дәйекті түрде ұсынылған, сонымен қатар христиандардың исламға көшуі мысалында діни байланыстың өзгеруі аясында оның өзгеруі туралы эмпирикалық зерттеудің нәтижелері келтірілген.

Сонымен қатар діни конверсияның салдарын атап айтқанда:

1. Льюис Рэмбо өзінің "салдары" атты теориясында атаған діни конверсия процесінің соңғы кезеңі өмірдің барлық аспектілерінің өзгеруін болжайды, бұл субъективті түсінумен және дінге келушілердің өздерінің діни жолының нәтижелерін бағалаумен қатар жүреді. Бір қызығы, зерттеуге қатысқан неофиттердің әр жағдайда болған сенушілердің таныстарының, достарының, діни топтарының араласуынсыз дінді өз бетінше және тәуелсіз таңдауын талап етуі болды.

2. Діни конверсия сөзсіз құндылықтардың өзгеруіне, өмір салтын өзгертетін нанымдардың, діни тәжірибелердің, нормалар мен ережелердің жаңа жүйесін қабылдауға әкеледі. Мұсылман дінінің айрықша ерекшелігі-шариғаттың әйелге қатысты заңдары, ол батыста және басқа аймақтарда ұзақ пікірталаста көрінді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Джемс У. Многообразие религиозного опыта издание журнала «Русская мысль», 1910 (Оригинальная работа опубликована в 1902 г.) – с 178
2. Рэмбо, Льюис Р. Дінге бет бұруды түсіну. - Йель Университетінің Баспасы. 1993-240с
3. Рэмбо, Л.Р. Конверсиялық зерттеулер, пасторлық кеңес беру және мәдениеттану: жаңа парадигманы тарту және қабылдау / Л. Р. Рэмбо // Пасторлық Психология. — 2010. — № 59. — Б.439-441.
4. Нельсон Дж. М. Психология, дін және руханият. - Springer Science & Business Media, 2009 ж
5. Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective John Lofland; Rodney Stark American Sociological Review, Vol. 30, No. 6. (Dec., 1965), pp. 862-875.
6. Мирча Элиаде Шаманизм: архаические техники экстаза Киев: «София», 2000. – 480 с. Перевод с английского: К.Богущий, В.Трилис.
7. Лифтон Р. Технология «промывки мозгов»: Психология тоталитаризма. – СПб.: прайм-Еврознак, 2005. – 576 с.

УДК 299.5

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ ЛИДЕРА НОВОГО РЕЛИГИОЗНОГО ДВИЖЕНИЯ (НРД)

Аманжолов Ансар Жанатулы

ansar_amanzholov@mail.ru

студент 2 курса кафедры религиоведения
ЕНУ им. Л. Н. Гумилёва, Астана, Казахстан.
Научный руководитель – Аймухамбетов Т.Т.

Новое религиозное движение (НРД) - это термин, который обычно используется для описания религиозных групп или организаций, которые возникли в сравнительно недавнем прошлом, часто в результате разделения от существующих религиозных традиций или создания чего-то совершенно нового. Эти движения могут иметь разнообразные учения, обряды и организационные структуры.

Примеры НРД включают в себя такие группы, как Мормоны, Венгерское мормонство, Ученики Христа, Свидетели Иеговы, Новая церковь, Вуддийская наука, Харе Кришна и многие другие. Некоторые из этих движений могут привлекать значительное количество последователей и иметь широкое влияние на общество, в то время как другие остаются относительно малочисленными и малоизвестными.

На сегодняшний день, тема НРД является одной из самых актуальных в мире религиоведения. Из-за дня в день появляется множество различных религиозных движений, которые могут представлять опасность как для общества, так и для членов самих религиозных движений.

Новые религиозные движения очень часто представляют из себя добровольное объединение людей, придерживающихся общих религиозных или философских воззрений, которые так же характеризуются наличием харизматичного лидера, сильной внутренней иерархией и определенной системой контроля над поведением членов движения.